ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԻՎԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՌԻԹՆԵՐԸ

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ Ա.Վ.

Խորհրդարանական դիվանագիտության գաղափարը հին պատմություն ունի: Իսպանացի սենատոր Գ. Էլորիագան պնդում է, որ դրա նախատիպը կարելի է գտնել Հին Հռոմի Սենատի քրմական կոլեգիայում (ֆեցիալներ), որը պատասխանատվություն էր կրում օտարերկրյա դեսպանությունների անձեռնմխելիության ապահովման, պատերազմի և խաղաղության վերաբերյալ հայտարարությունների փոխանցման, ինչպես նաև այլ երկրների հետ կնքված դաշնագրերի ու համաձայնագրերի կատարումը վերահսկելու համար[1]:

Ըստ մի շարք հեղինակների, խորհրդարանական դիվանագիտության զարգացման շրջանն աշխարհում սկիզբ է առել XIX դ.՝ պայմանավորված Միջխորհրդարանական միության ստեղծմամբ (1889 թ.), երբ Վ.Ռ. Քրիմերի (Մեծ Բրիտանիա) և Ֆ. Պասսիի (Ֆրանսիա) նախաձեռնությամբ Փարիզում տեղի ունեցավ միջազգային միջնորդության հարցերով առաջին Միջխորհրդարանական համաժողովը, որին մասնակցում էին եվրոպական ինը երկրների պատվիրակներ[2]: Մինչ այդ, ըստ Արևմտաեվրոպական միության վեհաժողովի խորհրդարանական և հասարակայնության հետ կապերի հանձնաժողովի անդամ Վ. Սկարչիալուպիի, խորհրդարաններն ավանդաբար պահպանել են փոխադարձ քաղաքավարության հարաբերություններ: Դրանք եղել են հրավերներ, այցեր կամ փաստերի սահմանման նպատակով առաքելություններ խորհրդարանների խոս-

---

[1] **Rodrigo Obrador Castro** y **Edmundo Serani Pradenas,** “Funciones del parlamento y diplomacia parlamentaria: desafíos y oportunidades”. Hemiciclo: Revista de Estudios Parlamentarios. Año 1. Número 1. Segundo semestre de 2009. Capitulo III. Academia Parlamentaria de la Cámara de Diputados, Chile, pp. 39-40. Disponible en: https://www.camara.cl/camara/media/seminarios/revista_hemiciclo.pdf. (última visitada 06.05.2016, 10:00).

[2] **Leonides Ortiz Sánchez,** Diplomacia parlamentaria en México. Comité Ejecutiv Nacional de Convergencia, Partido Político Nacional. México, Mayo del 2006. Disponible en: http://www.convergenciamexico.org.mx/DIPPAR.pdf. p. 11 (última visitada 10.06.2016, 09:20).

նակների կամ նրանց ներկայացուցիչների համար, իսկ խորհրդարանականները, որոնք պաշտոնական պարտականություններ չունեին, արտաքին շփումներում ներգրավված չեն եղել[3]:

Մինչև XX դ. կեսերը միջազգային խորհրդարանական համագործակցությունը թույլ էր զարգացած: Գործառում էին միջխորհրդարանական կապերի զարգացմամբ զբաղվող եզակի կազմակերպություններ (Խորհրդարանների գլխավոր քարտուղարների ասոցիացիա, Համագործակցության (բրիտանական) խորհրդարանական ասոցիացիա, Ներկայացուցչական և խորհրդարանական ինստիտուտների պատմության հարցերի միջազգային հանձնաժողով և այլն)[4]: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո աշխարհում ինտեգրացման գործընթացների աշխուժացումն սկիզբ դրեց միջազգային խորհրդարանական ներկայացուցչության գաղափարի ինստիտուցիոնալացմանը միջազգային խորհրդարանական վեհաժողովների՝ բազմակողմ պառլամենտարիզմի ներկայացուցչական հաստատությունների ստեղծման տեսքով: Ըստ ռուս քաղաքագետ Ա. Վինոգրադովայի՝ հենց XX դ. կեսերից սկսվեց միջազգային հարաբերությունների «խորհրդարանականացման» յուրօրինակ դարաշրջանը: Արևմտաեվրոպական միջկառավարական բոլոր առանցքային կազմակերպություններն սկսեցին իրենց մեջ խորհրդարանական բաղադրիչ ներառել[5]:

Ըստ սոցիալական տեսաբան Դ. Բիթհամի՝ խորհրդարանական դիվանագիտությունը հզոր գործիք դարձավ հատկապես սառը պատերազմի ժամանակաշրջանում: Բերվում է այն օրինակը, որ երբ կառավարություններն սկսել էին, այսպես կոչված, «Հելսինկյան գործընթացը»՝ Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության համար երկխոսության մեխանիզմը, խորհրդարանականներն իրականացնում էին զուգահեռ

---

[3] **Squarcialupi V.** Parliamentary Diplomacy: The Role of International Assemblies. Report Submitted on behalf of the Committee for Parliamentary and Public Relations. Document a/1685. Assembly of the Western European Union (WEU, 2000). (Availableat: http://dspace.africapotal.org/jspui/bitstream/123456789/17678/1/Parliamentary%20Diplomacy%20The%20 Role%20of%20International%20Assemblies.pdf?1.(last accessed 15.05.2016, 12:00).

[4] **Саидов А.Х.** Рецензия на книгу "Международные парламентские организации: справочник", М., 2003, 256 с. [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://w.pc-forums.ru/o5459.html (Дата обращения: 16.10.2016, 13:35).

[5] **Виноградова А.А.** Парламентская ассамблея ОБСЕ как тип межпарламентского института: генезис, функции и перспективы. Дис. на соиск. учен. степ. канд. полит. наук, М., 2011, с. 51-52.

գործունեություն Միջխորհրդարանական միության շրջանակում: Դա ծառայեց իբրև Արևելք-Արևմուտք երկխոսության ճանապարհ՝ խորհրդարանական դիվանագիտության միջոցով փակուղիները հաղթահարելով այնպիսի իրավիճակներում, երբ կառավարության անունից բանակցողներն ի զորու չէին որևէ առաջընթաց արձանագրել[6]:

Սառը պատերազմի ավարտով, Խորհրդային Միության և երկբևեռ աշխարհի փլուզմամբ ձևավորվեց միջազգային նոր կարգ, ինչն էապես անդրադարձավ միջազգային հարաբերություններում խորհրդարանների ներգրավվածության ծավալի վրա: Ակտիվ միջազգայնացումը և լայնորեն տարածվող ժողովրդավարացումը դարձան միջազգային համակարգի նոր առանձնահատկությունները: Խորհրդարանական ժողովրդավարությունը տարածվեց ողջ աշխարհում[7]: Խորհրդարանականների մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացին բխում էր ժողովրդավարական այն սկզբունքներից, ըստ որոնց, մարդիկ պետք է մասնակցություն ունենան իշխանության իրականացմանն իրենց ընտրովի ներկայացուցիչների միջոցով: 1980-ական թթ. վերջին և 1990-ական թթ. եվրասիական մայրցամաքի հսկայական տարածքում նորանկախ պետությունների ի հայտ գալով նոր նախադրյալներ ստեղծվեցին միջխորհրդարանական կապերի զարգացման համար: Ընդ որում, եթե Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի նոր պետությունները ձգտում էին համագործակցել եվրոպական միջազգային խորհրդարանական կազմակերպությունների հետ (ԵԽԽՎ, ԵԱՀԿ ԽՎ), ապա ԽՍՀՄ-ի նախկին հանրապետություններն ստեղծեցին իրենց սեփական տարածաշրջանային միջխորհրդարանական կազմակերպությունները, որոնցից խոշորագույնը դարձավ ԱՊՀ ՄԽՎ-ն[8]:

Ժողովրդավարության ընդլայնման և ամրապնդման շրջանակում խորհրդարանների միջազգային ակտիվությունը, հետևաբար և խորհրդարանական դիվանագիտությունը զարգացման աննախադեպ ազդակ

---

[6] **Beetham D.** Parliament and Democracy in the Twenty-First Century. *A Guide to Good Practice*. Inter Parliamentary Union 2006, p. 173. Availableat: http://www.ipu.org/PDF/publications/democracy_en.pdf. (last accessed 24.05.2016, 10:51).

[7] **Bajtay P.** Shaping and Controlling Foreign Policy - Parliamentary Diplomacy and Oversight, and the Role of the European Parliament. Policy Department, Directorate-General for External Policies. July 2015, pp. 6-7. Availableat: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/549045/EXPO_STU(2015)549045_EN.pdf. (last accessed 19.05.2016, 10:00).

[8] **Виноградова А.А.,** նշվ. աշխ., էջ 53:

ստացան XX դ. վերջին[9]: Ստեղծվեցին միջազգային խորհրդարանական մեծաքանակ կազմակերպություններ, նկատելիորեն ակտիվացան միջ-խորհրդարանական կապերը: Այդ գործընթացն աշխարհում չի դադարել մինչ օրս: Հեղինակները համակարծիք են այն հարցում, որ միջազգային հարաբերություններում խորհրդարանների ազդեցության աճը պայմանավորված է համաշխարհային զարգացման նոր միտումներով, հատկապես գլոբալացմամբ, որն աշխարհը վերածել է տնտեսական, սոցիալական, մշակութային ու քաղաքական տեսանկյուններից փոխկախված և փոխկապակցված համակարգի՝ անխուսափելիորեն հանգեցնելով նախկինում գործադիր իշխանության մենաշնորհը դարձած արտաքին քաղաքականության արդիականացմանն ու հանրայնացմանը[10]: Կարևորվում է նաև գիտատեխնիկական առաջընթացի դերը[11]: Իսպանիայի խորհրդարանի փաստաբան Պ.Գ.Է. Մարկեսը փաստում է, որ հասարակության զարգացման մեջ առաջ եկած գործոնների ազդեցությամբ դիվանագիտական գործունեության և խորհրդարանական կյանքի միջև նախկին տարանջատումը այժմ զգալիորեն հաղթահարվել է: Չնայած արտաքին քաղաքականությունն ի սկզբանե իրականացվել է դեսպանությունների միջոցով, սակայն հաղորդակցության արդի միջոցները, նոր տեխնոլոգիաները հանգեցրել են խորհրդարանների միջազգային գործունեության աշխուժացմանը, ինչը հայտնի է իբրև «խորհրդարանական դիվանագիտություն»[12]:

Ըստ հոլանդացի տեսաբաններ Ֆ. Վայսգլասի և Ջ. դե Բոյերի՝ հավանաբար, ժամանակի հայտանիշն է, որ «խորհրդարանական դիվանա-

---

[9] **Leonides Ortiz Sánchez,** Diplomacia parlamentaria en México. Comité Ejecutivo Nacional de Convergencia, Partido Político Nacional. México, Mayo del 2006, p. 11. Disponible en: http://www.convergenciamexico.org.mx/DIPPAR.pdf.(última visitada 11.05. 2016, 10:05).

[10] **Mauricio Burgos Quezada** y **José Luis Javier Riffo Muñoz** (editores), Diplomacia Parlamentaria. Valparaíso:Senado de Chile, 2014, p. 27. Disponible en:file:///C:/Users/ Publish %20User1/Downloads/libro%20DIPLOMACIA%20PARLAMENTARIA.pdf. (última visitada 20.05.2016, 11:20).

[11] Centro de capacitación y estudios parlamentarios. Disponible en: http://www4.congreso.gob.pe/DGP/CCEP/estudios/Articulo_Diplomacia_Parlamentaria.pdf. Lima, setiembre de 2011, p. 1 (última visitada 10.05.2016, 10:45).

[12] **Piedad García-Escudero Márquez,** Diplomacia y Cooperación Parlamentarias: las Cortes Generales. "Asamblea. Revista Parlamentaria de la Asamblea de Madrid", N⁰. 19, 2008 Madrid. P. 4. Disponible en: http://www.asambleamadrid.es/RevistasAsamblea/ASAMBLEA%2019%20COMPLETA.pdf. (última visitada 10.05.2016, 11:10).

գիտություն» եզրույթն այժմ առաջադրվել է: «Չնայած դիվանագիտությունն ավանդաբար համարվել է գործադիր իշխանության առանձնաշնորհը՝ սակայն արտաքին և ազգային գործերի միջև սահմանների լղոզումը հանգեցրել է խորհրդարանականների՝ իրենց առջև դրված խնդիրները նոր, գլոբալ մտածողությամբ դիտարկելու սուր անհրաժեշտությանը»,-գրում են համահեղինակներն ու հավելում, որ խորհրդարանականների առավել ակտիվ գործունեությունը միջազգային հարաբերություններում արդյունք է մի երևույթի, որը մտահղացվել է իբրև «գլոբալացում»[13]: Միևնույն ժամանակ, ըստ նրանց, միջազգային կազմակերպություններում կառավարությունների գործունեության աճն առաջ է բերել այն ավելի լավ վերահսկելու անհրաժեշտություն՝ հանգեցնելով վերջին տասնամյակի ընթացքում միջազգային մի շարք խորհրդարանական ինստիտուտներ ստեղծելուն՝ այդ վերահսկողությունը հեշտացնելու համար: «Մյուս կողմից, խորհրդարանները նաև հասկացել են, որ չեն կարող այլևս ակնկալել, որ կառավարությունն իր վրա կվերցնի արտերկրում գործողությունների միայնակ ղեկավարումն ու պատասխանատվությունը»,-գրում են Ֆ. Վայսգլասն ու դե Բոյերը և փաստում են՝ միջազգային շփումների նշանակությունն աճում է, և առաջիկա տարիների ընթացքում այդ գործընթացը հազիվ թե դադարի[14]:

«Դա օբյեկտիվ գործընթաց է, որն արտացոլում է աշխարհի շատ երկրներում քաղաքացիական հասարակության և հանրային ուժերի սոցիալ-քաղաքական նախաձեռնության գործոնի ուժեղացումը: Լայն իմաստով, կարելի է ասել, որ այդ միտումը որոշակիորեն արտացոլում է միջազգային հարաբերությունների ողջ համակարգի ժողովրդավարացման գործընթացը նրա՝ բազմաբևեռ մոդելին անցման ժամանակաշրջանում»,- 2010թ. ապրիլին Հռոմում Եվրոպական սենատների ասոցիացիայի՝ «Խորհրդարանական դիվանագիտության զարգացումը 21-րդ դարում. սենատների դերը» թեմայով նիստում խորհրդարանական դիվանագիտության դերի աճն այսպես էր մեկնաբանել ՌԴ Դաշնային ժողովի Դաշնության

[13] **Weisglas F.** and **de Boer G.** "Parliamentary Diplomacy", The Hague Journal of Diplomacy, Vol. 2 (2007), pp. 93-94. Availableat: http://www.fransweisglas.nl/images/uploads/file/parliamentary%20diplomacy.pdf. (last accessed 10.05.2016, 18:00).

[14] Նույն տեղում, էջ 93:

խորհրդի նախագահ Ս. Միրոնովը՝ այն համարելով արդի համաշխարհային քաղաքականության կարևոր առանձնահատկություն[15]:

Ռուս քաղաքագետ Ե. Կոնդրաշովան խորհրդարանական դիվանագիտության զարգացումը դիտարկում է միջազգային հարաբերություններում նկատվող երկու առանցքային միտումների՝ գլոբալացման և ռեգիոնալացման շրջագծում: Մասամբ հակադիր լինելով՝ այս երկու միտումներն, ըստ հեղինակի, միևնույն ժամանակ կարող են նպաստել խորհրդարանի արտաքին քաղաքական լիազորությունների իրականացման հնարավոր ուղիների ընդլայնմանը[16]:

Ըստ իսպանացի պատմաբան Մ.Ա.Խ. Մարտինեսի (Կաստիլիա-Լա Մանչայի համալսարան)՝ խորհրդարանական դիվանագիտությունը գլոբալացման և իշխանությունների տարանջատման համադրման արդյունք է, այլ կերպ ասած՝ առաջանում է երկու երևույթների՝ ժողովրդավարացման և գլոբալացման զուգադիպումից[17]:

Ռուս քաղաքագետ Ա. Վինոգրադովան ևս հաստատում է, որ միջազգային կազմակերպությունների և միջազգային հարաբերությունների խորհրդարանականացման գործընթացը չի կարող տեղի ունենալ համաշխարհային քաղաքականության գլոբալացման և ժողովրդավարացման վեկտորներից կտրված: «…Ժողովրդավարացման գործընթացները փաստացիորեն ապրիորի ենթադրում են խորհրդարանական չափման դերի զուգահեռ ուժեղացում ինչպես ներպետական, այնպես էլ միջպետական համատեքստում»,-նշում է ռուս քաղաքագետը[18]:

Որոշ հեղինակներ ընդգծում են որոշումների ընդունման և ժողովրդավարական ներկայացուցչության միջև ինստիտուցիոնալ խզումը, ինչը հանգեցրել է միջազգային հարաբերություններում ժողովրդավարության

---

[15] Официальный сайт Совета Федерации Федерального Собрания Российской Федерации. «Сергей Миронов: Межпарламентские форумы все увереннее заявляют о себе в глобальной и региональной политике» [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.council.gov.ru/events/news/19256/. (Дата обращения: 10.06.2016, 15:00).

[16] **Кондрашева Е.В.** Эволюция парламентаризма в контексте внешнеполитической деятельности России. Дис. на соиск. учен. степ. канд. полит. наук, М., 2008, с. 149-150.

[17] **Miguel Ángel Giménez Martínez,** Los inicios de la diplomacia parlamentaria en España durante la Legislatura Constituyente (1977-1979). Espacio, tiempo y forma. Serie V, Historia contemporánea, N⁰ 26, 2014, p. 405. Disponible en: file:///C:/Users/Publish%20User1/Downloads/10847-23901-2-PB.pdf. (última visitada 10.05.2016, 13:00).

[18] **Кондрашева Е.В.,** նշվ. աշխ., էջ 49:

պակասուրդի, և նշում են՝ խորհրդարանական դիվանագիտության առաջացումը, պետության միջազգային գործերում խորհրդարանների ներգրավվածության ընդլայնմանը զուգընթաց, պատասխանում է գլոբալացման համատեքստում քաղաքական լեգիտիմության նոր պահանջմունքին[19]: Ահա թե ինչպես է դա պարզաբանում սոցիալական տեսաբան Դ. Բիթհամը. «Բախվելով այն բանի գիտակցմանը, որ ազգերը փոխկախված են՝ միջազգային հանրությունն ստեղծեց ավելի մեծ թվով միջազգային կազմակերպություններ: ...Այդ ինստիտուտները բանակցությունների վարման միջազգային համաժողովներ էին, որտեղ կառավարական ներկայացուցիչներն ընդունում էին որոշումներ և համաձայնագրեր: Գրեթե բոլոր համաձայնագրերի ընդունման ժամանակ խորհրդարանների ճնշող մեծամասնության հետ խորհրդատվություն չէր լինում բանակցությունների ընթացքում: Նրանք ընդամենը հրավիրվում էին համաձայնագիրը վավերացնելու, դրանց իրականացման համար օրենքներ ընդունելու կամ փոփոխելու: ...Պատմական տարաձայնությունները հաղթահարելու, տարածաշրջանային խաղաղության և կայունության ապահովման նպատակով շահագրգիռ պետությունները ձգտում էին միասնության՝ աստիճանաբար միավորելով իրենց շուկաները, տնտեսությունը և պետության այլ բաղադրիչները՝ ուշադրություն դարձնելով սուբսիդարության սկզբունքին, համաձայն որի՝ որոշակի հարցեր ավելի լավ կլուծվեն ազգային և ոչ թե պետական մակարդակում: Դա անխուսափելիորեն ուղեկցվում էր մարդկանց կյանքին առնչվող որոշումների հետ կապված լիազորությունները մայրաքաղաքից և ազգային խորհրդարանի կողմից իրականացվող վերահսկողությունից հեռու փոխանցելով»[20]: «Ժողովրդավարության համար այդ իրադարձությունների հետևանքները ակնհայտ են», - գրում է հեղինակն ու հռետորական հարցով շարունակում. «Ո՞րն է ազգային պետության մակարդակում ինստիտուտներից ամենաժողովրդավարականի արժեքը, եթե երկրի քաղաքացիների կյանքի համար կարևոր, այդ թվում և

[19] **Mauricio Burgos Quezada** y **José Luis Javier Riffo Muñoz** (editores), Diplomacia Parlamentaria. Valparaíso:Senado de Chile, 2014, p. 49. Disponible en: file:///C:/Users/Publish%20User1/Downloads/libro%20DIPLOMACIA%20PARLAMENTARIA.pdf. (última visitada 19.05.2016, 14:10).

[20] **Beetham D.** Parliament and democracy in the twenty-first century. A guide to good practice. Inter Parliamentary Union 2006, pp. 155-156. Availableat: http://www.ipu.org/PDF/publications/democracy_en.pdf. (last accessed 19.05.2016, 15:00).

անվտանգությանը վերաբերող որոշումներից շատերն ընդունվում են նրա սահմաններից դուրս կամ միջազգային կազմակերպությունների կողմից, որոնք որևէ ժողովրդավարական վերահսկողության և հաշվետվականության չեն ենթարկվում: Այդ խզումն ազգային մակարդակի (որում պատմականորեն տեղակայված են ժողովրդավարական ինստիտուտները) և գլոբալ ու տարածաշրջանային մակարդակների միջև դառնում է աղբյուրը մի երևույթի, որն անվանում են միջազգային «ժողովրդավարության պակասուրդ»[21]: Ըստ Դ. Բիթհամի՝ խորհրդարանները և նրանց անդամները լիովին գիտակցում են դա և ձգտում լուծել այն խնդիրները, որոնք առաջացնում է ժողովրդավարության միջազգային պակասուրդը:

2011 թ. Հնդկաստանի Ջավահարլալ Ներուի անվան համալսարանում կարդացած զեկույցում անդրադառնալով խորհրդարանական դիվանագիտության զարգացման պատճառներին՝ Ավստրիայի Ազգային խորհրդի նախագահ Բ. Պրամմարը ևս նշել է, որ քաղաքական որոշումների գործընթացի վերահսկողության կորստին հակազդելու համար խորհրդարանները պետք է ռազմավարություն զարգացնեին, ուստի նրանք սկսեցին պայքարել արտաքին քաղաքականության ոլորտում երկխոսության ավելի մեծ իրավունքի համար, ուժեղացնել իրենց արտաքին քաղաքական պրոֆիլը և ինտենսիվացնել անդրսահմանային համագործակցությունը»[22]:

Այսպիսով, պատմականորեն, խորհրդարանները սահմանափակ դեր են ունեցել միջազգային հարաբերություններում՝ այն պատճառով, որ արտաքին քաղաքականությունն ավանդաբար համարվել է գործադիր իշխանության բացառիկ իրավասության տակ գտնվող ոլորտ և իրականացվել է հիմնականում դեսպանությունների և արտաքին քաղաքական այլ գերատեսչությունների միջոցով: Համաշխարհային զարգացման նոր միտումների ազդեցությամբ, խորհրդարանների միջազգային ակտիվությունն սկսել է աստիճանաբար աճել: Բոլոր ժողովրդավարական պետություններում խորհրդարանները՝ իբրև ժողովրդավարության կենտրոնական ինստիտուտներ, իրենց ավանդական գործառույթներից բացի, ակտիվո-

[21] Նույն տեղում, էջ 156:

[22] Parlamentarische Diplomatie wird zunehmend wichtiger. NR-Präsidentin Prammer zu Gast an der Jawaharlal Nehru University. Die offizielle Website des Parlament der Respublik Österreich. Parlamentskorrespondenz Nr. 125 vom 08.02.2011. Verfügbar um: https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2011/PK0125/index.shtml. (zuletzt aufgerufen 12.05.2016, 15:40).

րեն մասնակցում են երկրի միջազգային գործունեությանը և ունեն սահմանադրական լիազորություններ արտաքին քաղաքականության այնպիսի առանցքային խնդիրներում, ինչպիսիք են պատերազմի ու խաղաղության հարցերը, միջազգային պայմանագրեր վավերացնելն ու չեղյալ հայտարարելը, կառավարության գործունեության վերահսկողությունը, արտաքին քաղաքականությանն առնչվող հարցերի վերաբերյալ ուղերձներով և հայտարարություններով հանդես գալը, իսկ որոշ երկրներում՝ նաև բարձրագույն դիվանագիտական պաշտոններում նշանակումների հաստատումը: Խորհրդարանների արտաքին քաղաքական գործունեության կարևոր ուղղություններից է նրանց աշխատանքը միջազգային խորհրդարանական կառույցներում, որոնց թիվն աշխարհում լայնորեն տարածված ժողովրդավարական գործընթացներին զուգընթաց շարունակաբար աճում է, գործունեության ոլորտն՝ ընդլայնվում: Միջխորհրդարանական համագործակցությունն այլևս իր կայուն տեղն է գտել միջազգային հարաբերությունների պրակտիկայում: Սակայն, ինչպես իրավամբ նշում է հույն միջազգայնագետ Ս. Ստավրիդիսը, դա չի նշանակում, որ խորհրդարաններն արտաքին քաղաքականության մեջ դարձել են ավելի կարևոր դերակատարներ: Գործադիրներն առաջվա նման մնում են արտաքին քաղաքականության հիմքում, բայց նրանք առաջվա պես բացառիկ խաղացողներ չեն[23]: Միջազգային խորհրդարանական միջոցառումներն այլևս անհերքելի իրականություն են, կա խորհրդարանական դիվանագիտություն: Միջազգային պրակտիկայում երևույթը նոր չէ, ինքը՝ բնորոշումն էլ առարկություն չի հարուցում ո՛չ փորձագետների, ո՛չ խորհրդարանականների շրջանակներում[24]:

[23]**Malamud A.** y **Stavridis S.** Parliaments and Parliamentarians as International Actors. Bob Reinalda (ed.), The Ashgate Research Companion to Non-State Actors, Ashgate, Aldershot, 2011, p. 1. Availableat: http://apps.eui.eu/Personal/Researchers/malamud/Ashgate-Malamud-Stavridis.pdf. last accessed (22.05.2016, 20:00).

[24] **Косов Ю.В., Торпыгин А.В.** Содружество независимых государств: институты, интеграционные процессы, конфликты и парламентская дипломатия, М., 2009, с. 190.

ОСНОВНЫЕ МОТИВЫ РАЗВИТИЯ ПАРЛАМЕНТСКОЙ ДИПЛОМАТИИ

ГРИГОРЯН А.В.

Резюме

Исторически парламенты играли ограниченную роль в международных отношениях, поскольку внешняя политика традиционно была сферой, находящейся под исключительной юрисдикцией исполнительной власти. Однако под влиянием новых тенденций мирового развития международная активность парламентов постепенно возросла, и межпарламентское сотрудничество вошло в практику международных отношений. Международная деятельность парламента на сегодняшний день стала неоспоримой реальностью, что дает нам возможность говорить о возрастающей роли парламентской дипломатии в современной мировой политике.

MAIN CAUSES OF DEVELOPMENT OF PARLIAMENTARY DIPLOMACY

A. GRIGORYAN

Abstract

Historically parliaments have played a limited role in international relations, because foreign policy has traditionally been an area under the exclusive jurisdiction of the executive. However, under the influence of new trends in world developments the international activity of parliaments gradually increased and interparliamentary cooperation entered into the practice of international relations. Today Parliament's international activities are an undeniable reality, which gives us an opportunity to talk about the growing role of parliamentary diplomacy in modern world politics.